

Robotný znak

z panstva grófa Majláta v Lužiankach pre prácu so záprahom, monogram M S (= Majlát Sarluska), prvá polovica 19. storočia, zrezané rohy.

Znak: volská hlava (roboťa so záprahom), štvorcový tvar znaku (celodenná robota)

Materiál: mosadzný plech, monogram M S (= Majlát Sarluska, dnešné Lužianky)

Rozmery: dĺžka – 33 mm

šírka – 25 mm

Robotné poddanské znaky boli v podstate potvrdenky za vykonanú robotu. Ich tvar a materiál, z ktorého boli zhotovené, bol veľmi rozmanitý. Poddaní ich dostávali hneď po skončení roboty večer pri návrate domov. Potom si ich starostlivo opatrovali až do konca roku, keď ich pri zúčtovaní, resp. kontrole plnenia pracovnej povinnosti, predkladali panstvu ako doklad o jej splnení. Každé panstvo malo svoje vlastné znaky, a to spravidla rôzne druhy podľa kvality a kvantity roboty. Podľa kvality to boli: znaky za prácu ručnú, znaky za prácu so záprahom a podľa kvantity: znaky dvojdenné, jednodenné, trištvrtedenné, poldenné a štvrtedenné. Kvalita roboty je na znaku označená symbolom charakterizujúcim príslušný druh práce. Ručnú prácu symbolizovala ľudská ruka, resp. jej dlaň alebo kosák. Prácu so záprahom zas symbolizovalo koleso z voza, prípadne hlava ťažného zvierata, najčastejšie volská. Kvantita roboty sa označovala číselne (2, 1, $\frac{3}{4}$, $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{4}$) alebo tvarom znaku; napríklad znak za celodennú prácu mal tvar kruhu, za poldennú zas tvar polkruhu; prípadne za celodennú prácu mal tvar štvorca, za poldennú tvar trojuholníka a podobne. Popri kvalite a kvantite je na znaku označený i zemepán, a to erbom, prípadne monogramom. Robotné znaky boli zhotovované z najrozmanitejšieho materiálu. Najčastejšie to bol kov (železo, meď, mosadz a cín), sklo v rôznych farebných odtieňoch, pálená hlina, koža a papier. Vyhotovali si ich spravidla samé panstvá vo svojich dielňach, prípadne si ich dali vyraziť v niektorej mincovni (Kremnica, Smolník). Pre ľahšiu úschovu (zabezpečenie pred stratou) takmer každý znak bol prevŕtaný dierkou na navlečenie na šnúru. Robotné poddanské znaky používala už v 18. storočí na Slovensku väčšina panstiev, napríklad panstvo lednické, ilavské (okres Považská Bystrica), sitnianske, panstvo slobodného kráľovského mesta Bratislavy a iné. V numizmatickej zbierke Hornonitrianskeho múzea v Prievidzi sa vyskytujú robotné znaky z panstva grófa Majláta v Lužiankach (predtým Šarlužky), okres Nitra, i z panstva nitrianskej kapituly, ako aj z panstva nitrianskeho biskupstva. Robotné znaky z panstva grófa Majláta v Lužiankach boli razené z mosadzného plechu zvlášť pre prácu ručnú a zvlášť pre prácu so záprahom. Znaky sú označené monogramom M S (= Majlát Sarluska). Panstvo nitrianskej kapituly používalo znaky rôznych druhov razené zo železného plechu pre rozličné roboty. Najčastejší tvar znakov bol štvorcový a trojuholníkový (práca ručná bola označená dlaňou, prípadne boli dávané znaky zvlášť pre práce žatevné a tieto boli označené kosákom, práce so záprahom boli označené kolesom). Panstvo nitrianskeho biskupstva používalo robotné znaky razené zo železného plechu, zvlášť pre prácu ručnú a zvlášť pre prácu so záprahom. Často sú označené monogramom E N (= Episcopatus Nitriensis) alebo EDN (= Episcopatus dominium Nitriensis). Pre jednotlivé svoje majere používalo zvláštne znaky, napríklad iné v Lukáčovciach a iné v Sládečkovciach (predtým Močenok), okres Nitra.

Poddanské robotné znaky popri svojom prvoradom účele, ktorým bola kontrola a evidencia plnenia robotných povinností poddaných, mali aj funkciu núdzového platidla. Poddaní si mohli za ne „kúpiť“ v obchode (krčme) zemepána, ktorému patrili, niektoré potravinové články a remeselné výrobky, ktoré si sami nemohli zhotoviť, prípadne ktoré boli povinní od panstva kupovať. Nakoľko však na konci roku bolo nutné odovzdať panstvu taký počet znakov, aký zodpovedal predpísanej robote, poddaný, ktorý ich utratil v obchode (krčme), musel si ich znovu získať odpracovaním príslušných dní na panskom. Feudálnym pánom takto i zavedenie robotných znakov slúžilo na vykorisťovanie

poddaného ľudu. Ďalej robotné znaky boli prostriedkom i na vykorisťovanie želiarov zo strany sedliakov. Bohatší sedliaci nechali za seba pracovať želiarov za určitú odmenu a títo im odovzdali získané robotné znaky. Podobne vykorisťovali panskí úradníci poddaných, keď im (na nich utiahnuté) znaky „na čierno“ predávali, totiž poddaným sedliakom, ktorí sa takýmto spôsobom snažili vyhnúť robote na panskom, aby mohli pracovať na vlastnom.

Poddanské robotné znaky sú dokladom feudálneho poľnohospodárstva, z ktorého ich existencia a funkcia vychádzala. So zánikom feudálneho spoločenského zriadenia, resp. po zrušení roboty v roku 1848 končí sa aj ich úloha ako evidenčného prostriedku. Svoju odozvu však nachádzajú v rôznych poukážkach, používaných na veľkostatkoch, v továrňach a podobne, ktoré sú však viac poukážkami na odmenu za vykonanú prácu, t. j. majú viac funkciu núdzového platidla a funkcia evidenčná sa stráca, pretože túto už prevzala evidencia písomná.

